

A fizikai erőszak fegyelmezési célból való alkalmazásának nemi sajátosságai a romániai családokban

A társadalmi nem befolyásolja a különböző nemű egyének szülői szerep-sajátosságait és a gyermekkel kapcsolatos szülői szociális kogníciókat. Ezáltal a szülő fegyelmezési gyakorlata, az általa alkalmazott módszerek a gyermekek fegyelmezésére bizonyos sajátosságokat mutatnak a szülő és a gyermek neme szerint. A jelen tanulmányban egy 3747 romániai szülőből álló mintán végzett felmérés adatait felhasználva bemutatjuk, hogy hogyan változik a fizikai erőszak fegyelmezési célból történő alkalmazása a romániai családokban a gyermek életkorának előrehaladtával és figyelembe véve a szülők és gyermekek nemét. Eredményeink azt mutatják, hogy úgy az anyák, mint az apák gyakrabban számolnak be fizikai erőszak alkalmazásáról a fegyelmezés során, ha gyermekük fiú. Az anyák esetében a fizikai erőszak alkalmazásának gyakorisága csökken a gyermek életkorának növekedésével, míg az apák esetében a fizikai erőszak gyakorisága a 13-14 éves korosztály esetében volt a legmagasabb.

Kulcsszavak: társadalmi nem, fegyelmezés, fizikai erőszak

ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS

A NEMI TÉNYEZŐ A SZÜLŐI SZEREPEK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

A nemi szerepek magukban foglalják a szülői viselkedésre vonatkozó társadalmi normákat, melyek sokkal erősebbek a nők, mint a férfiak esetében (England 1999). A nők szocializációja során az anyaság a női identitás részévé válik és magába foglalja a szülői viselkedés affektív komponenseit, elsősorban a gondozó és támogató funkciókat (Crockett et alii 2007, Kuczynski–Parkin 2007). Az „apaság” fogalma azonban inkább a férfinek a gyermekhez és anyához viszonyított pozíciójára utal és nem ír elő olyan viselkedéseket, amelyek az „apa

szerephez” kapcsolódnának. Az apaság, mint gondoskodás és érzelmi bevonódás, társadalmi szkriptek által kevésbé szabályozott, mint az anyaság. Ennek következtében ugyanaz a szülői funkció más jelentéssel bír az apák és anyák számára: például a gyermekekkel kapcsolatban expresszív bevonódást mutató apák kevésbé érzik úgy, hogy ezzel szocializációs feladatukat látják el, mint az anyák (Bielby 2006). Hasonlóan, az apák és anyák különböző mértékben vonódnak be a gyermek fejlődését szolgáló tevékenységekbe: az apák kevésbé vesznek részt a gyermekneveléssel kapcsolatos döntésekben és tevékenységekben, kevesebb információval rendelkeznek a gyermekek sajátosságaival és a gyermeknevelési módszerekkel kapcsolatban, és kevésbé motiváltak sajátos, a hatékony apasághoz szükséges jellemvonások kialakításában (Bielby 2006). Az apák általában instrumentális funkciókat töltenek be, de nem elhanyagolható az anyaszerep instrumentális komponense sem, amely az anya által a gyermek körüli napi gyakorlati tennivalók elvégzése során valósul meg (Stănculescu 2002). Pleck és Masciadrelli (2004) rámutat, hogy a gyermek gondozásával kapcsolatos tevékenységek kétharmadát az anyák végzik el. Az anyák érzelmi-támogató szerepe a serdülőkorban is megmarad, a lányok és a fiúk egyaránt arról számolnak be, hogy az anyjukkal szorosabb a kapcsolatuk, és több érzelmet osztanak meg anyjukkal, mint apjukkal (Crockett et alii 2007, Collins–Laursen 2004).

A nemi tényező a gyermekek szocializációjában is szerepet kap, befolyásolva a szülői stratégiákat, a kívánatos tulajdonságokkal és viselkedési módokkal kapcsolatos elvárásokat, hiedelmeket, és a nevelés során kitűzött célokat (Okagaki–Bingham 2005), ezáltal a konkrét szülői viselkedéseket. A szocializáció folyamata fiúk esetén az asszertív viselkedési módokat erősíti meg, míg lányok esetén az affiliációt. Ez a két norma konfliktus esetén különböző viselkedési módokban nyilvánul meg: a fiúk inkább erejüket bizonyítják, nyílt konfrontációt választanak, míg a lányok a konfliktus csökkentését keresik és megoldásokat próbálnak találni (Leaper–Friedman 2007). Ezzel együtt, Stockard (2006) szerint a szülői viselkedések különböző nemű gyermekeik irányában árnyalt képet mutatnak: a szülők megerősítenek bizonyos nemre jellemző viselkedési formákat -- például sajátos játékok, öltözködés, stb. révén -- de a teljesítmény, önkifejezés bátorításban, a szülő-gyermek interakciók érzelmi

melegségében, a fegyelmezési módszerek alkalmazásában nem mutathatók ki egyértelmű különbségek a szülők viselkedésében különböző nemű gyermekük irányában. Hooper (2010) azonban rámutat, hogy a fiúk esetében általában magasabb a fizikai, a lányokéban az érzelmi bántalmazás aránya, ami arra utal, hogy a gyermek neme befolyásolja a szülők viselkedését, akik az erőfölény kifejezésének különböző módját preferálják különböző nemű gyerekek esetén.

A NEMI TÉNYEZŐ A FEGYELMEZŐ VISELKEDÉSSEN

A „fegyelmezés” egy olyan konstruktum, mely azokat a szülői megnyilvánulásokat foglalja magában, amelyek a nemkívánatos gyermeki viselkedések megelőzésére és korrekciójára vonatkoznak (Straus–Fauchier 2007, Van Leeuwen et alii 2012). A megelőzés azokat az elvárásokat és szabályokat jelenti, amelyeket a szülő állít a gyermek viselkedésének irányítása céljából, míg a korrekció a szülő reakciójára vonatkozik a szabályoknak gyermek általi megsértése esetén. A korrekatív fegyelmezés egyaránt magába foglal pozitív és büntető, illetve induktív és erőkülönbségre alapozó viselkedési formákat a szülő részéről (Straus–Fauchier 2007). Az induktív fegyelmezési módszerek magyarázatokra, érvelésre, meggyőzésre épülnek, míg az erőkülönbségen alapuló módszerek a büntetés alkalmazására. A büntetések lehetnek erőszakmentesek (például zsebpénz vagy egyéb privilégiumok megvonása), pszichológiai szempontból erőszakosak (ordítózás, gyalázkodás, gúnynevek használata) és fizikailag agresszívek - pofon, verés, hajhúzás, stb. (Fauchier–Straus 2007, Lansford–Deater-Deckard 2012). A fegyelmezés is azon szülői tevékenységek közé tartozik, amelyek általában az anyai szerephez kapcsolódnak: Stănculescu (2002) rámutat, hogy az apák kétszer ritkábban vesznek részt a gyermek viselkedésének szabályozásában, mint az anyák, és intervenciójuk általában normatív jellegű, megengednek vagy megtiltanak bizonyos dolgokat, közvetítik a morális normákat, de korlátozott mértékben avatkoznak bele a konkrét viselkedés módosításába. Bár általában az anyák gyakrabban alkalmaznak induktív fegyelmezési eljárásokat, míg az apáknál gyakoribb a hatalmi pozíció kihasználása, az apák és anyák egyenlő eséllyel alkalmaznak fizikailag és pszichológiailag agresszív fegyelmezési módokat

(Fauchier–Strau 2007). Ugyanakkor Edleson (1999) felhívja a figyelmet arra, hogy mivel nagy különbségek vannak az anyák és apák között a gyermekkel, és ezen belül fegyelmezéssel töltött idő tekintetében, a különböző nemű szülők által alkalmazott fegyelmezési módok gyakoriságáról akkor kapunk reális képet, ha azt a szülő által a gyermekkel töltött időhöz viszonyítjuk.

A gyermek növekedésével a szülői kontroll gyakorlásának kontextusa változik, az erőviszonyok újratárgyalásra kerülnek (Maccoby 2007). A gyerekek egyre több időt töltenek a családtól távol, így kikerülnek a szülők közvetlen felügyelete alól, akiknek át kell térniük a gyermek viselkedésének disztális követésére. A serdülők egyre több szülői viselkedést éreznek túlzottan korlátozónak, ugyanakkor a szülők nagyobb valószínűséggel érzékelik gyermekeik nem megfelelő viselkedését szándékosnak és reakciójuk ennek megfelelő lesz (Maccoby 2007). Lévén, hogy a fegyelmezés az anya hatásköréhez tartozik, a serdülőkorú konfliktusok az anyával gyakoribbak (Kuczynski–Parkin 2007). Az alkalmazott módszerek is változáson esnek át, az erőkülönbségre épülő módszerek helyét fokozatosan átveszik az induktívak, a korrektíveket a preventívek (Collins–Laursen 2004, Grusec–Davidov 2007, Maccoby 2007, Laird et alii 2009). A gyermek és a szülő neme lényeges tényezővé válik a fegyelmezés során: a fiúk negatívabban reagálnak a kontrollra, mint a lányok (Grusec–Davidov 2007), és esetükben a konfliktusok gyakrabban végződnek a engedetlenséggel. A konfliktusok gyakorisága lineárisan csökken kora-serdülőkortól a középső, majd késő-serdülőkorig, de a konfliktus során felszínre kerülő negatív érzelmek a serdülőkor közepén a legintenzívebbek. Az apák serdülőkor közepén gyakrabban szakítják félbe fiaikat, hatalmi helyzetüket hangsúlyozva, míg a serdülők és az anyák gyakrabban szakítják egymást félbe, ami az anya autoritásának a serdülő általi megkérdőjelezését jelzi. Serdülőkor végére a konfliktusok gyakorisága és intenzitása csökken, ami a szerepek újratárgyalásának lezáródását jelzi (Collins–Laursen 2004).

SZÜLŐI VISELKEDÉS A ROMÁNIAI CSALÁDOKBAN

A romániai családokban, a tradicionális család jellemzőinek megfelelően, az anyák azok, akik a házi teendőkért, és ezen belül a gyermekek nevelésért elsődlegesen felelősek (Hărăguș 2010, Robila 2004). Egy 2006-ban, a 7. osztályos gyermekekkel rendelkező családokkal, országosan reprezentatív mintán végzett kutatás szerint a családok 74%-ban az anya tölt a legtöbb időt a gyermekekkel, míg az apa csak a családok 7%-ban. A fegyelmezés ugyancsak elsősorban az anyák feladata: a gyermekek 35.1%-a vallotta, hogy az anya bünteti meg a leggyakrabban, míg csak 21.1% szerint az apa ez a személy, és a gyerekek 30%-a az anyától kap a leggyakrabban jutalmat, míg 20% az apától (Negreanu–Ionescu 2006).

A TANULMÁNY CÉLJA

A jelen tanulmányban bemutatjuk, hogy hogyan alakul a testi fenytés alkalmazása a romániai családokban, figyelembe véve a gyermekek és szülők nemét, valamint a gyermekek életkorát. A bemutatott irodalom tükrében az feltételezzük, hogy az anyák és apák fegyelmező viselkedése eltéréseket fog mutatni mind a gyermek neme, mind életkora függvényében.

A FELMÉRÉS

A jelen tanulmány a BECAN¹ (Balcan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect – A gyermekekbántalmazás és elhanyagolás epidemiológiai felmérése a Balkánon) nemzetközi felmérés romániai adataira támaszkodik. A felmérés célja a gyermekbántalmazásra vonatkozó adatok incidenciájának és prevalenciájának megállapítása, a gyermekbántalmazásra vonatkozó adatbázisok aktualizálása, valamint a gyermekbántalmazás esetek azonosítására és kezelésére vonatkozó procedurális sajátosságok azonosítása volt a résztvevő 9 balkán

1 Az Európai Bizottság kutatási célú Hetedik Keretprogramja (FP7) által finanszírozott kutatás

államban. Az epidemiológiai felmérés az IPSCAN által kidolgozott, gyermekbántalmazás felmérésére szolgáló ICAST-CH és ICAST-P kérdőíveknek (IPSCAN, 2006a, 2006b) a konzorcium által a kutatás céljaira módosított változatai felhasználásával valósult meg (a kutatás részletes leírására lásd Antal et alii 2012). A BECAN kutatás céljaira minden résztvevő országban lefordították a kérdőívet az illető ország hivatalos és néhány kisebbség nyelvére, és a lefordított változatok a felmérés előkészítő fázisában kulturálisan validálva voltak. Romániában a kérdőív román és magyar nyelvre fordított változatait alkalmaztuk.

A jelen tanulmány a szülők kérdőíveiből (ICAST-P) nyert adatokat használja. Az ICAST-P kérdőív a szülők fegyelmezési célból használt viselkedéseit térképezi fel egy meghatározott gyermekre vonatkoztatva. Az adatok lehetővé teszik a különböző viselkedési formák gyakoriságának a kiszámítását, valamint azon szülők arányának a megállapítását, akik egy bizonyos viselkedési formát alkalmaznak. A kérdőív tartalmaz fizikai, pszichológiai fegyelmezési módokra, elhanyagolásra valamint szexuális bántalmazásra vonatkozó skálákat. A BECAN kutatás céljaira a kérdőívet a konzorcium kiegészítette egy skálával, ami az erőszakmentes fegyelmezési módszerek alkalmazására vonatkozik. Ebben a tanulmányban a testi fenytésre vonatkozó skála adatait használtuk fel. A skála 16 itemből áll, melyek konkrét, fizikai szempontból agresszív viselkedési formákat írnak le (pl. „Megragadta a ruhájánál fogva és megrázta”, „A fenekére ütött bottal, seprűvel, pálcával vagy szíjjal”, stb.). A válaszlehetőségek a viselkedés gyakoriságára vonatkoznak az utolsó évben (egyszer-kétszer egy évben, néhányszor egy évben, egy-két havonta egyszer, havonta néhányszor, hetente vagy gyakrabban), illetve valamikor a múltban (nem a múlt évben, de megtörtént). További válaszlehetőségek a „soha” illetve a „nem szeretnék válaszolni”.

A minta és a felmérés módszertana: a minta reprezentív a románai V., VII. és X. osztályos (11-12 éves, 13-14 éves és 16 éves populációra). Az adatfelvétel az ország történelmi és fejlettségi régióit figyelembe véve, a 41 megyéből 16 megyében és Bukarestben történt 2011-ben, március-június folyamán. A cél az volt, hogy a minta elérje a megfelelő iskolai osztályokba beírt populáció 1%-át. A felmért gyermekek szüleinek is küldtünk haza egy kérdőívet, lehetővé téve a gyermekek és szülei percepciójának összehasonlítását. Az adatgyűjtés első

lépéseként a kiválasztott iskolai osztályokban a gyerekek hazavittek a szüleiknek egy információs ívet, mely tartalmazta a kutatás ismertetését és csatolva a szülő beleegyezési nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy gyermeke kitöltheti az osztályban a kérdőívet. A beleegyezés passzív formáját alkalmaztuk, vagyis, ha a szülő nem válaszolt, beleegyezésnek tekintettük. A 16 évesek esetében a szülők csak az informálási ívet kapták, nem kértük beleegyezésüket ahhoz, hogy gyermekük a kérdőívre válaszolhasson. Azon gyermekek szüleinek, akik az osztályban kitöltötték a kérdőívet, a gyermek által hazaküldtük a szülő számára szolgáló kérdőívet. Ily módon 5955 valid gyermek kérdőívet (a célul kitűzött minta 73.54%-át) kaptunk és 4236 szülői kérdőívet (a kitűzött minta 51.80%-át) küldtek vissza, amiből valid volt 3876 (Antal et al. 2012).

EREDMÉNYEK ÉS MEGBESZÉLÉS

A kérdőívet kitöltő felnőtt és a vonatkoztatási gyermek kapcsolatát tekintve a következő válaszlehetőségek vannak: biológiai anya, mostoha anya, nevelőanya, lánytestvér, nagymama, más női rokon, egyéb (nőnemű), biológiai apa, mostoha apa, nevelőapa, fiútestvér, nagypapa, más férfi rokon, egyéb (férfi). E tanulmány céljaira csak a biológiai anyák és apák által kitöltött kérdőíveket vettük figyelembe. Ilyen módon a minta összesen 3694 személyből áll, amelyből 81.9% anya, 18.1% apa volt. Az index gyermekek közül 40.4% fiú volt, 59.6% lány, életkori megoszlás szerint pedig a 11-12 éves korosztályba tartozott 35.3%, a 13-14 évesbe 30.2%, és 16 évnél nagyobbak közé 34.2%.

A tanulmány céljaira csak az utolsó 12 hónapra vonatkozó szülői viselkedést vettük figyelembe és fizikai szempontból agresszív viselkedések közül azokat elemeztük, amelyeknek az előfordulásáról az utolsó évben a megkérdezett szülők legalább 10%-a beszámolt. A prevalencia kiszámításánál a viselkedés előfordulását mértük, az alkalmazás gyakoriságától függetlenül.

A következőkben bemutatjuk a szülők által fegyelmetési céllal alkalmazott 6 leggyakoribb fizikailag agresszív viselkedési forma prevalenciáját anyák és apák esetében, a gyermek neme szerint.

1. táblázat: A leggyakrabban alkalmazott fizikai büntetési módok alkalmazása az anyák és apák által különböző korú gyermekek esetén

Szülői viselkedés az utolsó évben	< =12 év N=1291		13-14 évesek N=1117		>= 15 évesek N=1249	
	anya	apa	anya	apa	anya	apa
	Gyakoriságok (%)					
Megrázta a gyermeket	29.9	29.1	28.1	34.3	22.3	20.6
A fenekére ütött egy tárggyal	18.4	16.4	15.8	19.4	7.8	10.5
Durván meghúzta a fülét	12.7	11.5	10.7	18.3	7.8	10.1
	chi ² =8.05, p<.01					
Húzta a haját	19.5	10.7	18.2	16	12	8.4
	chi ² =10.53, p<.001					
Pusztta kézzel a fenekére csapott	35.6	29.5	24.1	26.3	12.1	13
Megpofozta	20.5	15.2	21.4	10.9	14.3	10.9
	chi ² =10.42, p<.001					

A 16 évesnél nagyobb serdülők korosztályában nem voltak szignifikáns különbségek az anyák és apák között a testi fenytítés alkalmazásában. A 12 évesek korosztályában szignifikánsan több anya számol be arról, hogy fegyelmezési céllal szokta a gyermekének a haját húzni, mint apa. A 13-14 évesek korosztályában megfigyelhető, hogy az apák szignifikánsan nagyobb arányban (p<.01) számolnak be arról, hogy húzzák gyermekük fülét, míg szignifikánsan több anya pofozta meg gyermekét, mint apa. Megfigyelhető, hogy általában az anyák és apák egyenlő arányban használják a fizikai büntetési formákat, csak a preferált módok mutatnak eltéréseket.

A testi büntetés alkalmazása az anyák és apák által a fiúk és lányok irányában, a különböző életkori csoportokban:

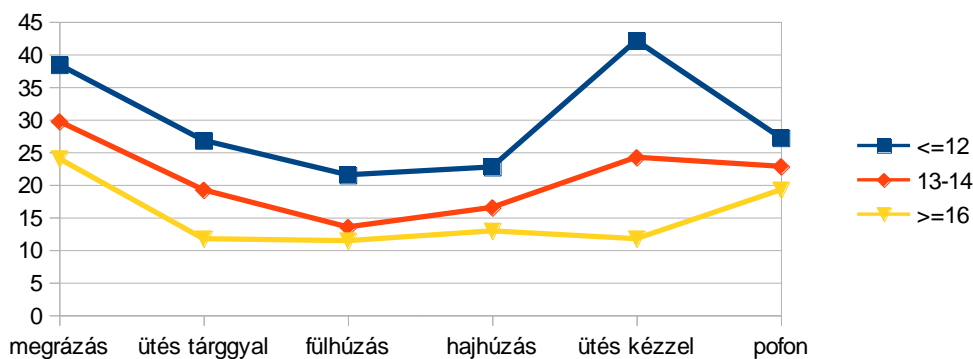
a. AZ ANYÁKRA VONATKOZÓ ADATOK

2. táblázat: Anyák által alkalmazott fizikai büntetések fiúkkal és lányokkal, korcsoportok szerint

A fegyelmező viselkedés	<=12 N=1044		13-14 évesek N=936		>=15 N=1005	
	Fiúk N=437	Lányok N=607	Fiúk N=364	Lányok N=572	Fiúk N=337	Lányok N=671
Megrázta a gyermeket	38.4	23.7	29.7	27.4	24	21.3
	chi ² =26.27, p<.001					
A fenekére ütött egy tárggyal	26.8	12.4	19.2	13.8	11.7	5.8
	chi ² =35.19, p<.001		chi ² =4.88, p<.05		chi ² =10.71, p<.01	
Durván meghúzta a fülét	21.5	6.3	13.5	9.1	11.4	6
	chi ² =53.49, p<.001		chi ² =4.41, p<.05		chi ² =9.13, p<.01	
Húzta a haját	22.7	17	16.5	19.2	12.9	11.6
	chi ² =5.26, p<.05					
Pusztta kézzel elfenekelte	42.1	31	24.2	24.3	11.7	12.2
	chi ² =13.73, p<.001					
Megpofozta	27.2	15.7	22.8	20.8	19.2	12.1
	chi ² =20.90, p<.001				chi ² =9.08, p<.01	

Az adatok szerint a fizikai büntetések alkalmazása az anyák által a 12 évesek korosztályában mutatja a legtöbb különbséget a gyermek neme szerint. Észrevehető, hogy a felsorolt viselkedési formák mindegyikének alkalmazásáról szignifikánsan több anya számolt be akkor, ha a gyermeke fiú volt. A 13-14 évesek korosztályában csökken azoknak az anyáknak az aránya, akik fiaikkal szemben fizikai büntetéseket alkalmaznak, a lányokkal szemben azonban csak a pusztta kézzel fenékre mért verést alkalmazza kevesebb anya, mint a kisebb lányok esetén, a többi fizikai büntetés alkalmazásáról több anya számol be, mint a kisebb lányok esetén. Ilyenformán (a fiúkkal szemben kevesebben, a lányokkal szemben

többen alkalmaznak fizikai büntetéseket) két kivétellel eltűnnek a szignifikáns különbségek a fiaikkal illetve lányaikkal szemben fizikai büntetéseket alkalmazó anyák aránya között. Fülhúzásról és a gyermek fenekének tárgyjal történő megütéséről szignifikánsan több anya számol be, ha gyermeke fiú (mindkét esetben a szignifikancia szintje $p < 0.5$). A 16 évesek korosztályában tovább csökken azoknak az anyáknak az aránya, akik testi büntetéseket alkalmaznak gyermekeikkel szemben, úgy a fiúk, mint a lányok esetében, de továbbra is szignifikánsan több anya üt tárgyjal a gyerek fenekére, ha a gyermek fiú és több anya húzza fia, mint lánya fülét (mindkét esetben $p < 0.1$). A szóban forgó korosztályban a 13-14 évesekhez viszonyítva még egy viselkedésben szignifikáns különbség mutakozik: több anya pofozta meg fiát, mint lányát az utolsó évben

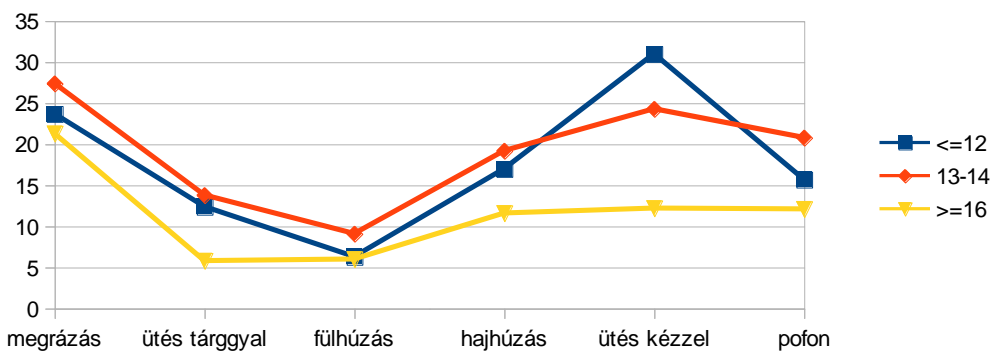

($p < 0.1$).

1.ábra: A fizikai büntetés alkalmazása anyák által, különböző korosztályhoz tartozó fiúk esetén

A ábrán megfigyelhető, hogy az anyák által leggyakrabban alkalmazott fizikai fegyelmezési mód fiúkkal szemben a gyermek megrázása és a kézzel való megütése. A 13 évnél nagyobbaknál megrázásról számol be a legtöbb anya, amit 13-14 éveseknél a kézzel való ütés követ, a 16 évesnél nagyobbaknál pedig a pofon. A 12 évnél kisebbeknél a gyermek kézzel való megütése a leggyakoribb, amit a megrázás követ.

Azon anyák aránya, akik fiaikkal szemben fizikai büntetést alkalmaznak, az életkorral csökken. A nagyobb változás a 12 éves és 13-14 éves korosztály között van, ahol a pofon alkalmazásán kívül, mindegyik tanulmányozott büntetési forma esetén szignifikánsan különbözik az azokat alkalmazó anyák aránya. Szignifikánsan több anya rázta meg fiát ($\chi^2= 6.76$, $p<.01$), ütött fenekére tárggyal ($\chi^2= 6.31$, $p<.01$), húzta a fülét ($\chi^2= 8.77$, $p<.01$), húzta a haját ($\chi^2= 4.75$, $p<.05$) és ütött fenekére pusztá kézzel ($\chi^2= 28.46$, $p<.001$), ha az 12 évesnél kisebb volt, mint ha a 13-14 éves korosztályba tartozott. A 13-14 éves korosztály és a 16 évesnél nagyobbak esetén kevesebb szignifikáns különbség

mutatkozik. A fiúk tárggyal, illetve pusztá kézzel történő megütése szignifikánsan csökken a két korosztály között ($\chi^2= 7.54$, $p<.01$ illetve $\chi^2= 18.28$, $p<.001$).

2.ábra: A fizikai büntetés alkalmazása anyák által, különböző korosztályhoz tartozó lányok esetén

A lányok esetében is a legtöbb anya a gyermek megrázását és kézzel való megütését alkalmazza a leggyakrabban fegyelmezési céllal, mindegyik korosztályban. A 12 évesnél kisebbek korosztályán kívül, ahol a kézzel való ütésről számol be a legtöbb anya, a gyermek megrázása a leggyakrabban alkalmazott fegyelmezési mód.

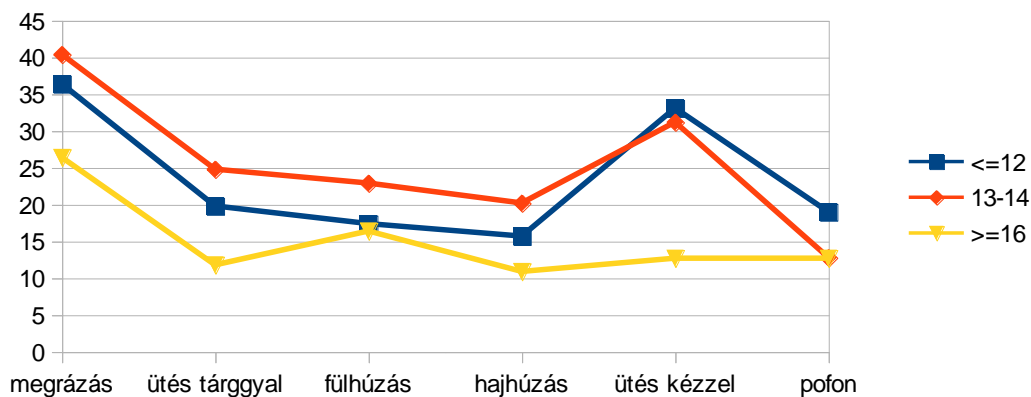
Megfigyelhető a 2. ábrán, hogy a lányok esetében a nagyobb különbségek a 13-14 és 16 éves korosztály között mutatkoznak meg a fizikai büntetések alkalmazásában. A tanulmányozott viselkedések közül ötöt (megrázás, ütés tárggyal, fülhúzás, hajhúzás, pofon) több anya alkalmaz a 13-14 évesek korosztályában, mint a 12 évesnél kisebb korosztályban, a különbség azonban csak a pofon alkalmazásánál szignifikáns ($\chi^2= 5.26, p<.05$). A gyermek kézzel való megütése az egyedüli fegyelmezési forma, amiről a 12 évnél kisebb lányok anyjai számolnak be nagyobb arányban, a különbség szignifikáns ($\chi^2= 6.53, p<.05$). A 13-14 és a 16 évesnél nagyobbak csoportja között a fizikai fegyelmezési formák alkalmazása az anyák által szignifikánsan különbözik mindegyik vizsgált forma esetén (megrázás: $\chi^2=6.34, p<.05$, tárggyal ütés: $\chi^2= 22.99, p<.001$, fülhúzás: $\chi^2= 4.42, p<.05$, hajhúzás: $\chi^2= 13.91, p<.001$, puszta kézzel ütés: $\chi^2= 30.82, p<.001$, pofon: $\chi^2= 17.44, p<.001$)

B. AZ APÁKRA VONTKOZÓ ADATOK

3. táblázat: Apák által alkalmazott fizikai büntetések fiúkkal és lányokkal, korcsoportok szerint

A fegyelmező viselkedés	< =12 év N=243		13-14 évesek N=175		>= 16 évesek N=237	
	Fiúk N=121	Lányok N=122	Fiúk N=109	Lányok N=66	Fiúk N=110	Lányok N=127
Megrázta a gyermeket	36.4	21.3	40.4	24.2	26.4	15.7
	$\chi^2=6.71, p<.01$		$\chi^2=4.74, p<.05$		$\chi^2=4.05, p<.05$	
A fenekére ütött egy tárggyal	19.8	13.1	24.8	10.6	11.8	9.4
			$\chi^2=5.26, p<.05$			
Durván meghúzta a fülét	17.4	4.9	22.9	10.6	16.4	4.7
	$\chi^2=9.51, p<.05$		$\chi^2=4.18, p<.05$		$\chi^2=8.77, p<.01$	
Húzta a haját	15.7	5.7	20.2	9.1	10.9	6.3
	$\chi^2=6.31, p<.05$					
Puszta kézzel elfenekelte	33.1	25.4	31.2	18.2	12.7	13.4
Megpofozta	19	10.7	12.8	7.6	12.7	9.4

Amint azt a táblázat tükrözi, az apák is nagyobb arányban alkalmaztak fizikai fegyelmezési formákat, ha a gyermek fiú volt, mint ha lány. A különbségek szignifikánsak voltak a 12 éves korosztályban a gyermek megrázása ($\chi^2=6.71$, $p<.01$), a fülhúzás ($\chi^2=9.51$, $p<.05$) és a hajhúzás ($\chi^2=6.31$, $p<.05$) esetében. A gyermek megrázása és a fülhúzás fegyelmezési célból történő alkalmazásáról a 13-14 éves korosztályban is szignifikánsan több apa számol be, ha a gyermeke fiú, mint ha lány ($\chi^2=4.74$, $p<.05$ illetve $\chi^2=4.18$, $p<.05$). Ugyancsak nagyobb arányban ütik meg az apák egy tárggyal 13-14 éves fiaikat, mint lányukat ($\chi^2=5.26$, $p<.05$). A 16 évesnél nagyobbaknál is a rázás és fülhúzás az a két fizikai fegyelmezési forma, amelyek esetében szignifikáns különbség van az azt alkalmazó apák aránya között attól függően, hogy a gyermek fiú volt vagy lány ($\chi^2=4.05$, $p<.05$ illetve $\chi^2=8.77$, $p<.01$). Az apák fizikai büntetés használatát fiaikkal szemben korosztályok szerint az alábbi ábra szemlélteti:

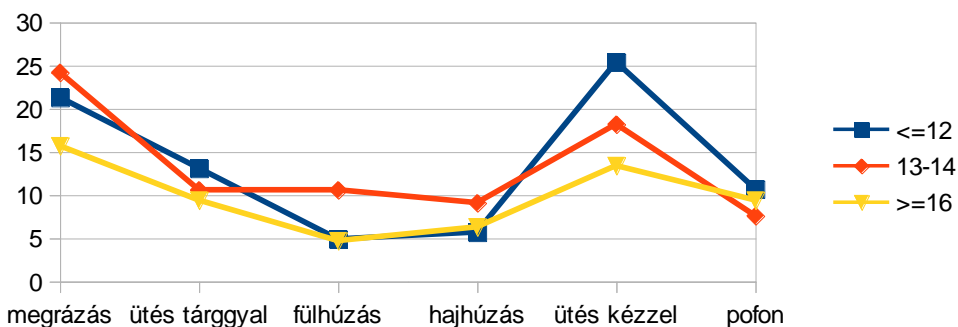

3. ábra: A fizikai büntetés alkalmazása apák által, különböző korosztályhoz tartozó fiúk esetén

Az ábrán megfigyelhető, hogy a tanulmányozott büntetési formák közül legtöbb apa a fia megrázását alkalmazta, amelyet a 12 éves illetve 13-14 éves korosztályban a gyermek kézzel való megütésének alkalmazása követ.

A 12 éves és 13-14 éves fiúk esetében az adatok nem mutatnak szignifikáns különbségeket azoknak az apáknak az arányában, akik a tanulmányozott büntetési formákat alkalmazták az elmúlt évben. A 13-14 éves és a 16 évesnél nagyobb fiúk esetében azonban három fegyelmezési mód alkalmazásában szignifikáns különbségeket kaptunk az azokat alkalmazó apák arányában: a megrázás ($\chi^2=4.83$, $p<.05$), a fiúk tárgyjal való megütése ($\chi^2=6.15$, $p<.05$), illetve a puszta kézzel történő ütés ($\chi^2=10.90$, $p<.001$) esetében.

A lányokkal szembeni apai viselkedés életkoronkénti változása a 4. ábrán figyelhető meg.

4. ábra: A fizikai büntetés alkalmazása apák által, különböző korosztályhoz tartozó lányok esetén

A lányok esetében, a fiúkhoz hasonlóan, a legtöbb apa minden korosztályban a gyermek fegyelmezési célból történő megrázásáról számolt be, amit a kézzel való megütés követ. A lányok esetében a 12 és 13-14 évesek, illetve 13-14 és a 16 évesek korosztályai között a különbségek azon apák aránya között akik a különböző fegyelmezési formákat alkalmazták, nem voltak szignifikánsak.

KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgált, fizikailag agresszív fegyelmezési módok esetében, adataink nem mutatnak egyértelmű különbségeket azoknak anyák, illetve apák általi

alkalmazásában egyik korosztályban sem. Úgy tűnik, hogy a romániai családokban is, Fauchier és Straus (2007) észrevételének megfelelően, az anyák és apák egyenlő eséllyel alkalmaznak fizikailag agresszív fegyelmezési módokat.

A gyermek nemét figyelembe véve általános következtetesként elmondhatjuk, hogy mind az anyák, mind az apák nagyobb arányban számolnak be fizikai agresszió használatáról a fegyelmezés során, ha gyermekük fiú, ami azt bizonyítja, hogy a fiúk erő érvényesítésére alapuló konfliktuskezelési módjára mindkét nembeli szülők hasonló módon reagálnak. Ugyanakkor a két leggyakoribb fizikailag agresszív fegyelmezési forma (a gyermek megragadása és megrázása, a puszta kézzel fenekére csapás) ugyanaz marad mindkét nemű szülő esetén, mindkét nemű gyermek irányába, ami Stockardnak (2006) azt a megfigyelését támasztja alá, mely szerint nincs különbség a szülők által a különböző nemű gyermekük fegyelmezésére alkalmazott módszerekben.

Adatainkból is kitűnik, hogy a különböző életkorokban változik a szülők által gyermekeik fegyelmezésére alkalmazott viselkedés, és ennek nemi sajátosságai is vannak. Mind az anyák, mind az apák 13-14 éves korban nagyobb arányban számolnak be fizikailag agresszív fegyelmezési módok alkalmazásáról azonos nemű gyermekeikkel szemben, mint a másik két korosztályban. Ennek egyik magyarázata lehet, hogy ebben a korban lesznek a konfliktusok érzelmileg a legintenzívebbek az azonos nemű szülőkkel, akik szükségét érzik a hatalmi pozíciójuk kihangsúlyozásának (Collins–Laursen 2004). A 16 évesnél nagyobb korosztályban számolt be a legkevesebb szülő fizikai agresszió használatáról, ami a konfliktusok ritkulására ugyanúgy utalhat, mint az erőkülönbségre alapuló fegyelmezési módok alkalmazásának csökkenésére. Ebből csak a pofon apák általi alkalmazása képez kivételt: lányaikkal szemben többen, fiaikkal szemben megközelítően ugyanannyian alkalmazták 16 éves korban, mint a 13-14 éves korosztályban.

Mindebből úgy tűnik, hogy a fiúk családi szocializációja során bátorított tulajdonságok sebezhetőbbé teszik őket a szülők fizikai agressziójával szemben, mint a kompromisszumkeresésre, affiliációra szocializált lányokat. A fegyelmezés hierarchizált kontextusában az anyák is nagy eséllyel alkalmaznak gyermekeikkel szemben erőkülönbségre alapuló, fizikailag agresszív viselkedési formákat. A

tradicionális modell szerint szerveződő romániai családokban a fizikai szempontból agresszív fegyelmezési módok használata tükrözheti az erőszakmentes fegyelmezési módok ismeretének hiányát éppúgy, mint a családon kívüli okokra visszavezethető frusztrációk leereagálását.

SZAKIRODALOM

ANTAL Imola–ROTH Mária–MEZEI Elemér–DÁVID-KACSÓ Ágnes–
VOICU Corina–SZÁSZ Rozália

2012 The Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect (BECAN) in Romania. *Social Work Review*, XI/2, 51–63

BIELBY, Denise D.

2006 Gender and Family Relations. In SALTZMAN CHAFETZ, Janet (ed.): *Handbook of the Sociology of Gender*. Springer Science, New York.

COLLINS, W. Andrew–LAURSEN, Brett

2004 Parent-Adolescent Relationships and Influences. In: LERNER, Richard M.–STEINBERG, Laurence. (eds.): *Handbook of Adolescent Psychology*, John Wiley and Sons, New Jersey.

CROCKETT, Lisa J.–BROWN, Jill–RUSSELL, Stephen T.–SHEN, Yuh-Ling

2007 The Meaning of Good Parent–Child Relationships for Mexican American Adolescents, *Journal of Research on Adolescence* 17(4), pp.639–668

EDLESON, Jeffrey L.

1999 The overlap between child maltreatment and woman battering. *Violence Against Women*, 5(2), 134-154.

ENGLAND, Paula

1999 The impact of feminist thought on sociology. *Contemporary Sociology*, 28, 263–268.

FAUCHIER, Angele–STRAUS, Murray A.

2007 *Dimensions of Discipline By Fathers and Mothers as recalled By University Students*. Durham, NH: Family Research Laboratory, University of New Hampshire,
<http://pubpages.unh.edu/~mas2/DD03%20Draft%20D9.pdf>, letöltve
2012, nov.12

GRUSEC, Joan E.–DAVIDOV, Maayan

2007 Socialization in the Family. The Roles of parents. In: GRUSEC, Joan E.–HASTINGS, Paul D.(eds): *Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guilford Press, London.

HĂRĂGUȘ, Paul Teodor

2010 *Folosirea timpului și distribuția sarcinilor domestice în familia din România*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

HOOVER, Carol-Ann

2010 Gender, Child Maltreatment, and Young People's Offending. In FEATHERSTONE, Brid–HOOVER, Carol-Ann–SCOURFIELD, Jonathan–TAYLOR, Julie (eds): *Gender and Welfare in Society*, John Wiley & Sons LTD, Oxford.

International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect.

2006a *ICAST-C. The ISPCAN Child Abuse Screening Tool-Child Version: Manual and Proposed Guidelines for Pilot Administration*.

International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect.

2006b *ICAST Parent Interview: Procedures Manual and Field Test Guide for Investigators & Project Managers*.

KUCZYNSKI, Leon–PARKIN, C. Melanie

2007 Agency and Bidirectionality in Socialization: Interactions, Transactions, and Relational Dialectics. In GRUSEC, Joan E.–HASTINGS, Paul D.(eds): *Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guilford Press, London.

LAIRD, Robert D.–CRISS, Michael M.–PETTIT, Gregory S.–BATES, John E.–DODGE, Kenneth A.

2009 Developmental Trajectories and Antecedents of Distal Parental Supervision, *The Journal of Early Adolescence* 29, pp 258 -284

LANSFORD, Jennifer E.–DEATER-DECKARD, Kirby

2012 Childrearing Discipline and Violence in Developing Countries, *Child Development*, vol. 83/1, 62–75

LEAPER, Carly Kay–FRIEDMAN, Campbell

2007 The Socialization of Gender, in GRUSEC, Joan E. –HASTINGS, Paul D.(eds):*Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guilford Press, London.

LEEUVEN VAN, Karla G.–FAUCHIER, Angele. –STRAUS, Murray A.

2012 Assessing Dimensions of Parental Discipline, *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, vol. 34/2, 216-231

MACCOBY, Eleanor E.

2007 Historical Overview of Socialization Research and Theory. In GRUSEC, Joan E.–HASTINGS, Paul D. (eds): *Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guilford Press, London.

NEGREANU, Elisabeta–IONESCU, Mihaela (coord)

2006 *Educația în familie. Repere și practici actuale*. Ed. Cartea Universitară, București.

OKAGAKI, Lynn–BINGHAM, Gary E.

2005 Parents' Social Cognitions and Their Parenting Behaviors in LUSTER, Tom–OKAGAKI, Lynn (eds): *Parenting. An Ecological Perspective*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. New Jersey.

PLECK, Joseph E.

2010 Paternal Involvement. Revised Conceptualisation and Theoretical Linkages with Child Outcomes. In LAMB, Michael E. (Ed.): *The role of the father in child development*. Wiley& Sons, New Jersey.

ROBILA, Mihaela

2004 Child Development and Family Functioning Within the Romanian Context. In ROBILA, Mihaela (ed): *Families in Eastern Europe*. Elsevier Ltd, Oxford.

STĂNCIULESCU, Elisabeta

2002 *Sociologia educației familiale. Strategiile educative ale familiilor contemporane*. Polirom, Iași

STOCKARD, Jean

2006 Gender Socialization. In: SALTZMAN CHAFETZ, Janet (ed): *Handbook of the Sociology of Gender*. Springer Science, New York.

STRAUSS, Murray A.–FAUCHIER Angèle

2011 Manual for the Dimensions of Discipline Inventory (DDI).

Durham, NH: Family Research Laboratory, University of New Hampshire,

<http://pubpages.unh.edu/~mas2/DD01%20S17%20Manual.pdf>, letöltve 2012, nov.12.